

Å kommunisere en konflikt – aktører i RTs dekning av situasjonen i Ukraina i februar–mars 2014

Malin Østevik*

MA, juniorforsker, Norsk utenrikspolitisk institutt

Abstract: Communicating Conflict: Actors in RT Coverage of the Situation in Ukraine February–March 2014

This article analyses the Russian public diplomacy news organization RT's coverage of the situation in Ukraine in February–March 2014, the period that culminated with the annexation of Crimea. It finds that enemy images were drawn of the West/USA and of Ukrainian radicals, whereas the liberal opposition and in part the new Ukrainian government were subjected to «symbolic annihilation» – that is they were not represented at all, only indirectly in depictions of the enemy image of the other actors. Locating these portrayals in the theoretical literature on «strategic narratives», the author interprets them as attempts at achieving consensus around Russia's own perspectives on international affairs, which include the promotion of a world order in which the USA is no longer a hegemon and Russia is respected as a great power.

Keywords: Conflict in Ukraine, RT, public diplomacy, strategic narratives, enemy images

Det er et begrenset antall mennesker som selv blir vitne til en internasjonal væpnet konflikt, men det er millionvis som får den skildret gjennom første- og andrehåndsberetninger i media. Dette gjelder for sentrale politiske beslutningstakere så vel som befolkninger for øvrig. Kampen om å få definere forståelsen av hva som faktisk foregår og hvordan konflikten skal fortolkes er derfor vesentlig for dens ulike parter. Få internasjonale konflikter har illustrert denne kampen om definisjonsmakten så tydelig som Russlands annektering av Krim og involvering i Øst-Ukraina i 2014 hvor overskrifter som «Er du også blitt lurt av propagandakrigen mellom Ukraina og Russland?» (Johansen 2014) figurerte i norske aviser.

I denne artikkelen ønsker jeg å gi et bidrag til vår forståelse av denne kampen om å definere virkeligheten, og jeg gjør det ved å analysere den russiske nyhetsorganisasjonen RT sin dekning av den politiske situasjonen i Ukraina i perioden rundt

---

*Kontaktinformasjon: Malin Østevik. Email: malin.ostevik@nupi.no

annekteringen av Krim. Nærmere bestemt analyserer jeg RTs framstilling av de aktørene som gis en rolle i den politiske situasjonen i Ukraina på dette tidspunktet. Artikkelen er derfor strukturert rundt følgende spørsmål: *Hvilke aktørframstillinger finnes i RTs dekning av situasjonen i Ukraina februar–mars 2014?* Fordi RT ofte anses som en del av russisk offentlig diplomati,¹ vurderer jeg også hvilke utenrikspolitiske mål disse aktørframstillingene kan sies å støtte opp om.

Jeg finner at RTs dekning tegner fiendebilder av de radikale ukrainske gruppene og av Vesten, mens den liberale ukrainske opposisjonen og til dels den nye ukrainske regjeringen blir utsatt for «symbolsk utslettelse» – det vil si at de ikke tilskrives en rolle eller blir representert i det hele tatt (Tuchman et al. 1978). Jeg finner videre at disse framstillingene av «de andre» bidrar til å posisjonere Russland som ansvarsfull, varsom, legitim og resolutt, noe som kan regnes som en klassisk stormaktsframstilling (Miskimmon et al. 2013: 35).

Jeg ser deretter disse funnene i kontekst av det teoretiske rammeverket «strategiske narrativ». I dette rammeverket er strategisk kommunikasjon en viktig kilde til makt i internasjonal politikk fordi det er nettopp gjennom kommunikasjon at internasjonale aktører forsøker å påvirke hverandres tankemåter og atferd. Helt spesifikt tilsier denne teorien at aktørframstillinger også sier noe om perspektiver på internasjonal konflikt og orden (Miskimmon et al. 2013). I denne artikkelen argumenterer jeg for at RT gjennom de ulike aktørframstillingene tegner et bilde av konflikten i Ukraina som både en intern ukrainsk styringskrise og en internasjonal konflikt mellom Russland og Vesten, særlig USA, om gjeldende verdensorden. Dette funnet støtter opp om antagelsen om at motivasjonen for Russlands involvering i Ukraina er å finne i internasjonal politikk og i det russiske forholdet til Vesten, så vel som i det russisk-ukrainske forholdet (se for eksempel Bukkvoll 2016).

Jeg starter artikkelen med en kort historisk bakgrunn for den politiske situasjonen i Ukraina i forbindelse med Euromajdan i slutten av 2013 og annekteringen av Krim i begynnelsen av 2014. Deretter presenterer jeg det teoretiske rammeverket gjennom en drøfting av strategiske narrativer, offentlig diplomati og sammenhengen mellom konflikt og kommunikasjon mer generelt. Jeg redegjør så kort for RT som en nyhetsorganisasjon før jeg presenterer data og analyseverktøy. Det påfølgende analyseavsnittet utgjør størstedelen av artikkelen.

Bakgrunn: Euromajdan og annekteringen av Krim

Den politiske uroen i Ukraina som ble kjent som Euromajdan startet sent i november 2013. President Viktor Janukovitsj hadde avslått å signere en assosiasjonsavtale med EU og denne avgjørelsen ble tolket som et geopolitisk veivalg hvor EU ble valgt bort til fordel for Russland – noe som skapte oppstand blant europeiskorienterte ukrainere. I Kiev og andre større byer tok folk til gatene for å protestere. Protestene endret seg

¹Begrepet «offentlig diplomati» vil i det følgende bli brukt som en norsk oversettelse av «public diplomacy».

etter hvert fra å dreie seg om Ukrainas internasjonale orientering til å være mer orientert direkte mot det daværende regimet (Kudelia 2014: 28).

Onuch (2014: 46) betegner demonstrantene som en «ubekvem koalisjon» av liberale, sosialdemokrater og høyreorienterte politiske grupperinger. Andelen høyre-radikale økte gradvis, med bevegelsen Pravij Sektor og det politiske partiet Svoboda som framtrepende representanter. Førstnevnte er en samling av diverse høyre-radikale grupperinger. Selv om Pravij Sektor utgjorde kjernen av den voldelige motstanden mot Janukovitsj skal de så sent som i januar 2014 bare ha hatt rundt 300 medlemmer (Shekhovtsov & Umland 2014: 59). Svoboda, derimot, er et typisk europeisk høyre-radikalt parti som i perioden 2012–2014 hadde 37 av 450 seter i det ukrainske parlamentet, Radaen. Partiet som sådan deltok ikke i Euromajdan, men mange av medlemmene deres gjorde det (Shekhovtsov & Umland 2014: 58–59).

Mot slutten av februar 2014 innså president Janukovitsj at han ikke ville kunne stoppe demonstrasjonene. 21. februar godtok han derfor en avtale med opposisjonen som hadde blitt framforhandlet ved hjelp av EU. Samme dag besluttet imidlertid Radaen å endre grunnloven og avsette innenriksministeren, og det ble med dette tydelig at regimet brøt sammen (Kudelia 2014: 30). I løpet av denne og neste dag sluttet Innenriksdepartementets tropper å vokte regjeringens og presidentens bygninger, Janukovitsj forlot Kiev og Radaen stemte for å avsette Janukovitsj fra presidentembetet på bakgrunn av hans fravær (Kudelia 2014: 31). En ny midlertidig regjering ble proklamert 27. februar.

Euromajdan ble støttet opp om av EU og de nordamerikanske landene, selv om den høyre-radikale deltakelsen skapte et visst hodebry (Shekhovtsov & Umland 2014: 60). Russland, derimot, hadde støttet president Janukovitsj. Som en respons på at han ble avsatt og den politiske utviklingen i Ukraina for øvrig, støttet de opp om et opprør i landets østlige regioner og annekterte Krim gjennom det Allison (2014) har kalt en «deniable intervention» – en «fornektbar intervensjon». Det vil si at den ble gjennomført på en slik måte at det var vanskelig å påvise russisk involvering. I denne sammenheng hjalp det at en stor andel av Krims befolkning var positivt innstilt til å bli del av Russland og at Russland allerede hadde lovlig militær tilstedeværelse, inkludert infrastruktur og personell, på halvøen. Dette gjorde det mulig for Russland å legge et forsiktig militært press og bidro til

[the remarkably effective] use of non-military instruments of influence and diplomacy, which emphasized in particular a more or less plausible deniability in an effort to disable international responses and bolster domestic Russian support (Allison 2014: 1258).

Underveis i prosessen som kulminerte med annektering nektet russiske tjenestemenn, inkludert presidenten, for at russisk militært personell var involvert. Først i et intervju i april 2014 innrømmet Putin at deres spesialstyrker bisto Krims såkalte selvforsvarsstyrker og «la forholdene til rette for» at Krims befolkning kunne uttrykke sin frie vilje (Allison 2014: 1257). Allerede i begynnelsen av mars virker det imidlertid å være kjent i Russland at de uidentifiserte styrkene som var tilstede på

Krim var russiske (Hansen 2015: 262).² En folkeavstemning på Krim om gjenforening med Russland 16. mars, og det russiske føderasjonsrådets beslutning fem dager senere om å inkorporere Krim i Russland fullendte annekteringsprosessen.

Teori: Konflikt og kommunikasjon

At kommunikasjon og konflikt henger nøye sammen er velkjent. Vi trenger ikke å se lenger enn til USA og Sovjetunionens «hvite» og «svarte» propaganda under den kalde krigen for å påminnes dette (Taylor 1997: 27–52). Hva som til slutt ender opp med å bli konsensus om en internasjonal konflikt, hvem som er konfliktens vinnere og tapere, helter og skurker, er vesentlig for de involverte aktørenes ettermæle og anseelse. Selv om denne innsikten kan sies å være allmenngyldig, så har Miskimmon et al. (2013) gjort et forsøk på å konseptualisere hvilke mekanismer som er i spill i forbindelse med kommunikasjon i internasjonal politikk. De hevder at *strategiske narrativer*³ er en kilde til makt i internasjonal politikk, og at aktører derfor vil kjeppes om å konstruere

(...) a shared meaning of the past, present, and future of international politics to shape the behavior of domestic and international actors. Strategic narratives are a tool for political actors to extend their influence, manage expectations, and change the discursive environment in which they operate (Miskimmon et al. 2013: 2).

Ideen om strategiske narrativ viser til at kamp i internasjonal politikk dreier seg om retorikk og sosiale faktorer, så vel som militære og økonomiske kapasiteter – og går dermed rett inn i en debatt om hva som utgjør makt i internasjonal politikk. Roselle, Miskimmon og O’Loughlin (2014) argumenterer for at strategiske narrativ må ses i sammenheng med «myk makt» som fastholder at også tiltrekning er en kilde til makt i internasjonal politikk (Nye 2004: X). Dette argumentet er bakgrunnen for å hevde at narrativer kan ha en strategisk funksjon. Narrativer kan dannes, projiseres og mottas strategisk (Miskimmon et al. 2013: 8–12). Empiriske studier av myndighetsinstitusjoner viser at de har et refleksivt forhold til kommunikasjon (se for eksempel Maltby 2012; Thune 2009), men dette må likevel nødvendigvis skje innenfor de rammene en gitt diskursiv kontekst setter.⁴

²Her menes de uidentifiserte styrkene som er blitt omtalt som «små grønne menn».

³Den forståelsen av konseptet «narrativ» som ligger til grunn her er mer begrenset enn hva man finner i «narrativanalyser» innen ulike former for samfunnsvitenskap. Narrativ ses som et språklig verktøy som strukturerer informasjon på en slik måte at det skaper mening (Todorov 1977: 45), men fokuset er på dets innhold, ikke struktur.

⁴Dette teoretiske rammeverket favner internasjonal politikk generelt, ikke konflikt spesielt. Konflikt må derfor her forstås som en kritisk situasjon innen normal internasjonal politikk, der tidligere latente uforenelige interesser manifesteres (Mitchell 1981: 49–50). Den typen politisk kommunikasjon som diskuteres her favner heller ikke tilfeller der kommunikasjon om konflikten er en del av konflikten i seg selv (se for eksempel Brown 2003; Cottle 2006; Taylor 2003). Mange hevder for eksempel at spredning av desinformasjon i et forsøk på villedning var et sentralt element i selve annekteringen av Krim. Slik bruk av politisk kommunikasjon i forbindelse med konflikt faller utenfor denne artikkelens analyse.

I et forsøk på å stave ut hvordan strategisk bruk av narrativer utspiller seg i internasjonal politikk foreslår Miskimmon et al. (2013: 5) at de sentrale temaene for narrativer innenfor internasjonal politikk er deres *aktører, orden og konflikter*. Disse ulike temaene må naturligvis ses i sammenheng. For eksempel har forståelsen av aktører mye å si for hvordan man forstår gjeldende internasjonal orden, samtidig som denne orden igjen påvirker aktørers handlingsrom. Likevel velger jeg å prioritere aktører fordi de i stor grad er byggeklossene for narrativene om orden og konflikt, samt, kanskje viktigst, at det er aktører som handler. Gjennom politisk kommunikasjon gir aktører «mening til seg selv og andre» og de bruker videre «narrativer som adresserer aktørers intersubjektivitet og subjektivitet (forestilling om selvet) strategisk for å forfølge utenrikspolitiske mål» (Miskimmon et al. 2013: 30–31). Analysen i denne artikkelen vil derfor fokusere på aktørframstillinger.

Offentlig diplomati som arena for politisk kommunikasjon

Medier fungerer som arenaer hvor både deling av informasjon og kampen om fortolkning utspiller seg. I en internasjonal politisk kontekst er det i stor grad det globale medielandskapet, inkludert internett, som er viktig. Statlige myndigheter bruker mange ulike taktikker for å få sine perspektiver og narrativer representert her. Noen taktikker er så dagligdage som å avholde pressekonferanser, men den kanskje mest omfattende av dem er å intervensere i det internasjonale medielandskapet ved å etablere og finansiere en ny nyhetsorganisasjon. Det er dette Russland har gjort med RT (og Sputnik), og som for eksempel Storbritannia har gjort med BBC World, Qatar med Al Jazeera og Frankrike med France 24. Disse nyhetsorganisasjonene har blitt opprettet med et mandat om å dekke internasjonal og nasjonal politikk fra et visst perspektiv (Seib 2010: 736). De regnes vanligvis som del av en stats offentlige diplomati, forstått som «en prosess hvor man søker direkte relasjoner med befolkningen i et land for å fremme interessene og de utvidede verdiene til den som blir representert» (Sharp 2005: 106). Offentlig diplomati inkluderer ulike tiltak, og opprettelse av en internasjonal nyhetsorganisasjon er bare én variant.⁵

At en nyhetsorganisasjon er del av en stats offentlige diplomati utfordrer et normativt ideal om medier som en interessefri arena for fri diskusjon og deling av informasjon (Ward 2009: 298). Et kjennetegn ved offentlig diplomati-nyhetsorganisasjonene er nettopp at de må balansere mellom hensynene til de politiske eierne og journalistiske profesjonsnormer. Redaksjonell frihet er et spørsmål om grad, ikke en dikotomi, og hvorvidt det er de politiske eller journalistiske kreftene som er sterkest kan uansett variere fra sak til sak. Det er ikke gjort noen grundige studier som vurderer i hvilken grad RT lever opp til journalistiske normer, men det virker klart at det er stort samsvar mellom offisiell russisk politisk kommunikasjon og RTs nyhetsdekning (Robertson 2015: 26–28). Det er likevel ingen grunn til å tro at det RT presenterer er en direkte forlengelse av Kremliens politiske kommunikasjon (Rawnsley 2015). Dette er blant annet fordi

⁵Ifølge Cull (2009) har offentlig diplomati tradisjonelt stått på fem pilarer: lytting, fremming av eget ståsted, kulturelt diplomati, utvekslingsdiplomati og internasjonal kringkasting. Eksempler på varianter av utvekslingsdiplomati kan være *Russotrudnitsjestvos* program for å finansiere opphold på russiske universiteter for utenlandske studenter.

de vil være nødt til å innrette seg etter et minimum av journalistiske sjangerkrav for å i det hele tatt framstå som en nyhetsorganisasjon.⁶

Nyhetsorganisasjonen RT

RT er et statseid og -finansiert russisk fjernsynsnettverk som også har en omfattende produksjon av internettinnhold. Nettverket ble etablert i 2005 som ledd i en større kampanje for å bedre Russlands internasjonale omdømme. Nettverket har tre nyhetskanaler som kringkaster utenlands, samt internettinnhold – deriblant nyheter – på fem ulike språk. Det er dette internettbaserte nyhetsinnholdet som er studieobjektet for denne analysen. RTs hovedkontor er i Moskva og de har 22 byrå i 19 land og mer enn 1000 ansatte.⁷

RT het opprinnelig Russia Today og hadde som redaksjonelt formål å opplyse om russiske innenrikspolitiske forhold til et utenlandsk publikum. De fant imidlertid at slike nyheter hadde begrenset interesse, og i 2009 ble de re-brandet og endret navn til RT (Von Twickel 2010). RTs offisielle formål i dag er ifølge redaktøren Margarita Simonjan «å se det alternative bildet. Mer enn det mainstream media viser. Vi velger eksplisitt å vise noe som er annerledes til våre seere» (Simonjan som sitert i Dougherty 2013: 54). Her plasserer Simonjan RT i en mot-hegemonisk tradisjon, det vil si i opposisjon til øvrige nyhetsorganisasjoner som opererer i det globale nyhetsmedielandskapet. RTs mål er å utfordre den konsensusen som de mener eksempelvis BBC World, France 24 og Deutsche Welle fremmer (Dougherty 2013: 54).

Data og analyseverktøy

Dataene som analyseres i denne artikkelen er tekster fra RTs engelskspråklige internettside innenfor kategorien «nyheter» publisert i perioden 20.02.14–31.03.14.⁸ I første runde ble samtlige tekster som hadde ordene «Ukraine», «Crimea», «Kiev», «sanction», «Yanukovich», «Maidan» eller «Black Sea» i tittelen eller ingressen valgt ut. Dette resulterte i 233 artikler. Deretter gjorde jeg et stratifisert utvalg av datamaterialet ved å trekke fire tilfeldige artikler fra hver dato innenfor tidsspennet.⁹ Dette gav meg et utvalg på 153 artikler.

⁶I Østevik (2016) sammenligner jeg narrativer i RT-materiale med materiale som kommer direkte fra presidentadministrasjonen og finner nettopp at disse ikke fullstendig samsvarer med hverandre. Selv om det i praksis ikke er mulig å vite hvor mye kontroll russiske myndigheter har hatt over RTs dekning av enkeltsaker, er RT likevel et egnet sted for å identifisere den russiske statens strategiske kommunikasjon. Dette er, på et konseptuelt plan, fordi kommunikasjon handler vel så mye om hvordan budskap mottas, som intensjonen bak budskapet. Så fremt publikum oppfatter RT som en del av Russlands offentlige diplomati, så er russiske myndigheter og deres kommunikasjonsstrategi prisgitt de narrative og vinklingene som RT fremmer.

⁷Fra RTs egen LinkedIn-profil, <https://www.linkedin.com/company/rt> Lesedato: 22.09.16

⁸Andre tekstbaserte kategorier er: America, UK, Russian politics, Business, Sport, Op-edge (sic.). Tidsrammen 20.02.14–31.03.14 er valgt fordi den dekker perioden under annekteringen av Krim.

⁹RT har ingen arkivfunksjon på sin nettside. Derfor ble Google Search brukt for å samle inn dataene. Søkstringen som ble brukt var: `site:rt.com/news -arabic`. Tidsperioden ble spesifisert til

Jeg bruker kvalitative tekstanalyseverktøy på ulike nivåer for å analysere aktørfremstillinger som finnes i det empiriske materialet. På det mest aggregerte nivået ser jeg etter «fiendebilder» og «symbolsk utslettelse». Flere studier har funnet at fiendebilder er framtreddende i både nyhetsmedia og propaganda (Keen 1991; Luostarinen 1989; Ottosen 1995; Torsti 2007). Dette antyder at fiendebilder vil være et relevant verktøy for å analysere materiale som kommer fra offentlig diplomati. Et fiendebilde defineres som

(...) en negativ stereotyp beskrivelse av en nasjon/stat/religion/ideologi eller regime/statsleder. Fiendebildet kommer til uttrykk gjennom metaforer, billedbruk eller andre språklige, visuelle eller grafiske effekter som skaper forventninger om umenneskelige, aggressive eller fiendtlige handlinger (Ottosen 1993: 31).

Videre anser jeg at fiendebilder kan skapes på ulike tekstnivåer. Det vil si at et fiendebilde kan identifiseres både i en enkeltsetning (som i Steuter & Wills' (2010) eksempel «Islam er et virus») så vel som i tendensiøs framstilling over tid som på nivået til en enkeltsetning kanskje ikke framstår som påfallende radikalt.

Med begrepet «symbolsk utslettelse» menes en ikke-framstilling av aktører som kunne ha vært relevante (Tuchman, Daniels & Benet 1978). Det er «en form for representasjon som etterlater den Andre usynlig, ubetydelig og/eller uforståelig for publikum» (Eide 2002: 46). Eide (2002: 45) illustrerer videre dette poenget ved å peke på et tilfelle der en tidevannsbølge drepte 10 000 mennesker i India i 1998 uten at det ble nevnt i norske aviser.

Videre ser jeg på de språklige virkemidlene similer, metaforer og (historiske) analogier,¹⁰ samt mer generelt på hvordan aktørene framstilles ved hjelp av ordene som brukes for å omtale dem. Det vil si hvilke adjektiver, adverb og verb som brukes for å beskrive aktørene og deres handlinger.

Analyse: Aktørfremstillinger i RT

Et sentralt funn i det empiriske materialet er at den prosessen som kulminerte med annekteringen av Krim – og enkelthendelser relatert til den – blir omtalt i svært begrenset grad fram til folkeavstemningen 16. mars 2014. Ulike hendelser på Krim blir

---

20.02.14–31.03.14. Fordi jeg ikke har tilgang til arkivet til RT.com, så vet jeg heller ikke med sikkerhet hva universet av artikler for denne tidsperioden er og dette er en iboende usikkerhet ved denne datainnsamlingen. En formildende faktor er at samtlige dager er representert, de fleste med flere enn fire artikler. I tillegg prøvde jeg ulike metoder og valgte denne fordi det var den som gav størst tilfang. De nedlastede artiklene ble navngitt med dato samt det tallet i rekken av artikler fra samme dato den gitte artikkelen var. Deretter trakk jeg fire tilfeldige artikler innen hver dato med funksjonen «sample» i dataprogrammet «R». Referansene til enkelttekster i analysen følger dette systemet.

¹⁰Simile er «[e]n sammenligning mellom to distinkte ting som indikeres eksplisitt gjennom ordene 'som' eller 'lik'» (Abrams & Harpham 2012: 130). En metafor defineres som «[e]t ord eller uttrykk som i bokstavelig bruk angir én type ting, uten å påpeke sammenligning» (Abrams & Harpham 2012: 130). Analogi illustrerer «en idé gjennom å sammenligne den med en gjenkjennbar parallell» (Cuddon 2013).

rapportert med jevne mellomrom, men ses sjeldent i sammenheng med en russisk operasjon for å annektere halvøyen. Temaet for de ulike situatene som blir brukt i analysen under omhandler derfor i stor grad den politiske situasjonen i Ukraina for øvrig på dette tidspunktet, og ikke den russiske involveringen på Krim.

De aktørene som tilskrives en rolle som «andre» i RTs dekning i perioden 20. februar til 31. mars 2014 er «radikale ukrainere», «liberale demonstranter», «den nye ukrainske regjeringen» og «Vesten». I tillegg har også «Russland» og «Krim» en rolle, men disse som «selvet». Analysen under er en gjennomgang av framstillingen av disse aktørene.

Radikale ukrainere

Jeg begynner denne analysegjennomgangen ved å se på aktørene som representeres som selve kilden til de politiske urolighetene i Ukraina, nemlig «de radikale ukrainerne». Radikalisme er en generell term, men i dette tilfellet refererer det spesifikt til høyreekstrem og nasjonalistisk radikalisme. Selv om de radikale refereres til og omtales som en koherent gruppe, så er det tydelig at de består av flere undergrupper og bevegelser. Organisasjonen Pravij Sektor og det politiske partiet Svoboda er de som oftest nevnes.

De radikale ukrainerne representeres som aktører som infiltrerer og undergraver de opprinnelig fredelige politiske protestene mot det korrupte Kiev-regimet og med dét utløser det politiske kaoset i Ukraina (22.2 II). Etter å ha tatt over protestbevegelsen går de radikale videre til å kaste den ukrainske presidenten med vold. Framstillingen tilsier ikke at de gjør dette fullstendig på egen hånd, men det brukes heller beskrivelser som: «Members of the radical movement were *very active* in the violence which triggered the ouster of President Viktor Yanukovich» (16.3 I, min kursiv). Når slike handlinger beskrives, brukes veldig aktive verb som angir mye handlekraft. De radikale «terroriserer» (26.2 I), «saboterer» (15.3 IIX), «planlegger og forbereder provokasjoner» (10.3 I), «kontrollerer» (18.3 VI), «mobber og tvinger» (20.3 III), med mer. Disse konstruksjonene tilskriver de radikale gruppene betydelig kapasitet både i form av fysisk styrke og strategisk evne.

Også andre typer ord og fraser som brukes for å beskrive de radikale gruppene indikerer overdreven vold og styrke, gjerne i kombinasjon med umoral i form av hensynsløshet og ekstreme handlinger. Flesteparten av slike beskrivelser konstruerer de radikale gruppene som usiviliserte. De omtales som «barbariske» (25.2 I), som «going on a rampage against the authorities» (12.3 III), samt gjennom jaktrelatert metaforbruk slik som «[ultranationalist forces in Kiev] *have launched a hunt for dissidents across the country*» (11.3 II, kursiv i original). De radikale gruppene omtales også som en «lynsemobb» (1.3 IX). Behandlingen som ble gitt Janukovitsjs spesialpolitistyrke «Berkut» blir brukt for å demonstrere de radikale gruppenes nådeløshet og dermed umoralskhet: etter at en Berkut-offisers øye har blitt «stukket ut» og etter sigende hånden hans kuttet av, så sier «an individual purported to be a local medic (. . .) that the officer doesn't deserve an ambulance» (20.2 II). Disse beskrivelsene er rike på billedbruk og representerer tydelig et fiendebilde der hvor usiviliserte, antiintellektuelle og voldelige menn som streifer rundt i gatene representerer en stereotyp.

Hvis beskrivelsen over kan representere et fiendebilde på den «vanlige» ukrainske radikale, så representeres den «arketypiske» radikale ukrainer gjennom fiendebildet som tegnes av en av Pravij sektors mest prominente figurer: Oleksandr Muzytsjko. Framstillingen skiller seg ut gjennom den brutale framferden og det bryske språket som tilskrives ham (22.2 II, 26.3 III, 4.3 III, 10.3 II). For eksempel rapporteres det det hvordan Muzytsjko tropper opp på et lokalt byrådsmøte med en rifle («a Kalashnikov appears to be the best argument in a debate for Aleksandr Muzychko» (26.2 III)), truer med å drepe politikere og embetsmenn på brutale måter (22.2 II, 4.3 III, 10.3 II), og er gjennomgående verbalt misbrukende. Fiendebildet av Muzytsjko er det samme som av de radikale generelt, bare i en mer ekstrem variant. Dette gjelder særlig for det kriteriet i definisjonen av fiendebilde som dreier seg om å «[skape] forventninger om umenneskelige, aggressive eller fiendtlige handlinger» (Ottosen 1993: 31) siden Muzytsjko faktisk *aldri* framstilles på en rolig og «sivilisert» måte. Siden han konsekvent refereres til som en representant for hele Pravij Sektor, så overføres videre det fiendebildet som tegnes av ham til organisasjonen som sådan.

Parallelt med konstruksjonene som beskrives over, så er et av de mest slående trekkene ved beskrivelsen av de radikale ukrainerne den utstrakte bruken av historiske metaforer. Spesifikt kalles de «nazister», «nynazister», «fascister», «anti-semittiske» og lignende (22.2 I, 24.2 III, 25.2 II, 26.2 III). I RTs dekning anvendes disse termene *både* for å tilskrive de radikale ukrainere en ideologisk tilhørighet og som historiske analogier. Førstnevnte fordi det har blitt slått fast at grupper som Pravij Sektor og Svoboda har en høyreekstrem politisk posisjon (se for eksempel Shekhovtsov & Umland 2014). Sistnevnte på grunn av similer som beskriver dagens situasjon *som* den rundt andre verdenskrig. Similer er mer eksplisitte analogier enn metaforer,¹¹ noe som hjelper å fastslå at referansene til for eksempel nazisme er nettopp historiske analogier – som i det følgende eksempelet:

He compared the situation in turbulent Ukraine – which is facing its worst political crisis in modern history – to the rise of the Nazis in the 1930s (22.2 III).

I en russisk forståelse vil nazisme og anti-russiske holdninger ofte henge tett sammen.¹² I lys av dette er det illustrerende at de radikale gruppene i RTs dekning også blir kalt «russofober». Disse gruppene anses også å ha en antirussisk ideologi med tanke på hvilken politisk og kulturell orientering de foretrekker for Ukraina (Shekhovtsov & Umland 2014). Når de radikale ukrainerne i tillegg blir presentert

¹¹Dette på grunn av at ord som «som» viser til helt konkret sammenligning, det vil si analogi.

¹²For å forstå hvordan slike analogier resonnerer i en russisk kontekst må vi ta hensyn til Sovjetunionens erfaringer fra andre verdenskrig generelt og nazisme spesielt. Sovjetunionen ble invadert av Nazi-Tyskland i 1941. De var til slutt i stand til å stoppe invasjonen, men de alliertes seier i 1945 kom med enorme omkostninger: antall omkomne er 26–27 millioner (Ellman & Maksudov 1994; Haynes 2003). Weiner (1996: 638) forklarer den sosiale og kulturelle signifikansen av denne perioden for nasjonal myteskapelse gjennom å beskrive hvordan «krigererfaringen ble en målestokk for identitet, meritokrati og status gjennom hele det sovjetiske politiske systemet». Nazi-Tyskland ble representert som Sovjetunionens erkefiende som målrettet gjennomførte overgrep mot sovjetiske borgere (Berkhoff 2012: 119).

som noen som refererer til seg selv som fiender av Russland (16.3 I), blir det klart at de historiske analogiene representerer nok en manifestasjon av et fiendebilde. Denne gangen som russofobe (ny-)nazister med potensial til å begå tilsvarende overgrep mot (post-)sovjjetiske borgere som de faktiske nazistene under andre verdenskrig.

At de radikale ukrainerne beskrives med fiendebilder er i og for seg ikke overraskende. Formodentlig ville grupper med en høyre-radikal ideologisk tilhørighet bli demonisert på lignende måter også i andre diskursive kontekster. Det mest slående er heller den sentrale rollen de tilskrives i RTs narrativer om konflikten og kuppet i Ukraina. Dette stemmer godt overens med Hansens (2015) funn i hans analyse av «rammesettingen» av annekteringen av Krim i Pervij Kanals dekning: Situasjonen i Ukraina ble beskrevet som så prekær at det begrenset russiske myndigheters handlingsrom i forbindelse med den politiske utviklingen på Krim. Hvor sentrale de radikale framstår som, illustreres imidlertid best gjennom en analyse av den anonymiserende portretteringen av et annet segment av politiske demonstranter under Euromajdan – de liberale demonstrantene.¹³ Dette vil bli diskutert i det følgende.

Liberale demonstranter

I RTs dekning refereres det ofte til Majdan og demonstrasjonene mot president Janukovitsj. Like fullt tilskrives de liberale demonstrantene overhodet ingen betydning i disse narrativene. I den graden de nevnes, så er det som en historisk levning – noe som pleide å være, men som ikke lenger eksisterer. Følgende sitat fra den russiske utenriksministeren Sergej Lavrov er et godt eksempel på den type omtale:

The protests started on Independence Square, with protesters putting up tents, setting up mobile kitchens, portable toilets, etc., and very soon militants from the Right Sector and other radical groups appeared on Maidan (...) Even at that point it was clear that those protests were turning unconstitutional and anti-governmental (30.3 VI).

Vi vet at liberale demonstranter var en stor del av demonstrasjonene som førte til at president Janukovitsj ble drevet bort (se for eksempel Onuch 2014; Popova 2014). Videre var disse gruppene også veldig synlige i vestlig mediedekning (se for eksempel BBC News 2013; Herszenhorn 2013). Onuch (2014) gjennomførte en survey av demonstrantene mellom 26. november og 10. januar 2014 og rapporterte på bakgrunn av dette følgende funn:

Our survey data show that the median protester was a male between 34 and 45 with a full-time job (56 percent were thus employed). He was well-educated, voted regularly, had experienced very little contact with civic or social-movement groups, wanted a better political future for Ukraine, and was more worried about violent state

¹³Betegnelsen «liberale demonstranter» brukes for å referere til ikke-radikale demonstranter som ikke er del av den etablerte politiske eliten. De liberale demonstrantene som er del av den organiserte politiske opposisjonen vil bli behandlet senere.

repression (and infringements on basic rights) than about forming closer EU ties (Onuch 2014: 47).

Popova (2014) peker imidlertid på at ved utgangen av februar 2014 hadde radikale krefter blitt langt mer fremtredende enn de var ved starten av demonstrasjonene. Like fullt er den nesten totale mangelen på representasjon av liberale demonstranter i datamaterialet påfallende. Dette er et tilfelle av symbolsk utslettelse som etterlater de liberale demonstrantene *usynlige* for leserne. Dermed blir også disse gruppenes politiske prosjekt *uforståelig* for de samme leserne – noe som illustreres av følgende framstilling: «It's just a disgrace for a European country and one of the most beautiful cities in Europe to have this kind of thing [Maidan] for half a year» (29.3 I).

Et forbehold til denne konklusjonen om symbolsk utslettelse må tas. Den nye ukrainske regjeringen som ble dannet i kjølvannet av avstemningen 22. februar besto dels av de liberale demonstrantene. Som vil bli vist nedenfor får den nye regjeringen også en rolle i narrativene i RTs dekning, og dermed blir også de liberale demonstrantenes politiske prosjekt representert.¹⁴

Den nye ukrainske regjeringen

Med «den nye ukrainske regjeringen» menes regjeringen som i praksis ble dannet etter avstemningen om å avsette president Janukovitsj 22. februar 2014. Formelt sett ble den nye regjeringen dannet 27. februar og inkluderte ministre fra de høyre-radikale Svoboda, så vel som enkelte aktivister uten bakgrunn i partipolitikk. Arsenij Jatsenjuk ble statsminister og regjeringssjef (Herszenhorn 2014). Oleksandr Turtsjynov ble president og statsoverhode.¹⁵

Det mest fremtredende ved RTs framstilling av den nye ukrainske regjeringen er den nesten ikke-eksisterende handlingskraften og styringsevnen de blir tilskrevet. Formålet til en regjering er jo nettopp å regjere og styre, og basert på en slik forståelse er derfor dette i seg selv undergravende for legitimiteten til regjeringen. Den russiske utenriksministeren Sergej Lavrov omtaler situasjonen i Ukraina på denne tiden som «en alvorlig statskrise» (30.3 VI). Den påståtte mangelen på legitimitet blir noen ganger beskrevet gjennom regjeringens handlinger, men oftest gjennom deres mangel på initiativ.

En regjerings legitimitet kan (delvis) avledes fra deres evne til å sørge for sikkerhet for og på eget territorium. Dette innebærer å opprettholde orden og en viss livskvalitet. Ukraina, derimot, blir konsekvent omtalt som et geografisk område i kaos og anarki. Dette illustreres ved de handlingene som Muzytsjko og høyre-radikale mer

¹⁴Et datagrunnlag som gikk lengre tilbake ville ha kunnet bli brukt for å se om de liberale demonstrantene ble portrettert mer inngående før denne regjeringen ble dannet. Innenfor rammene av mitt datamateriale konkluderer jeg fortsatt med at de liberale demonstrantene blir utsatt for symbolsk utslettelse.

¹⁵Som følge av en parlamentsavstemning 21. februar ble makt overført fra president til statsminister.

generelt gis rom til å utføre, men også ved trakassering av journalister (29.3 III), radikale bevæpnet med hammere som stormer byrådsmøter (4.3 IIX), tyveri av tungt artilleri fra våpendepoter (8.3 II, 15.3 IIX) og stjålne maleri og ikon til en verdi på en million dollar (30.3 III). Alle disse eksemplene ses på som «manifestasjoner av anarki» (24.3 II). Et annet eksempel på regjeringens manglende kontroll over eget territorium, finner vi i den motstanden som kommer fra Øst-Ukraina og Krim mot sentralstyret fra Kiev (26.2 I, 5.3 V, 9.3 I). I den forståelsen av legitimitet som tegnes her er det at Krim var i stand til å løsrive seg i seg selv undergravende for styresmaktene.

Det er tydelig at ansvaret for den kaotiske situasjonen i Ukraina generelt plasseres hos myndighetene i Kiev. RT presenterer for eksempel appeller om at Kiev-regjeringen skal «*show responsibility, and (...) prevent further deterioration of the situation,*» (24.2 I, kursiv i original). Andre illustrasjoner på påstått ansvarsfraskrivelse er «the “*lack of any action*” on part of the current Kiev authorities with regard to ultra-nationalists and radical forces acting in Ukraine has particularly been noted by Putin» (9.3 I, kursiv i original) og «Moscow wants to see somebody in Kiev who would have the authority and power to implement whatever agreements the countries may negotiate» (24.2 II).

Det finnes allikevel tilfeller der den nye regjeringen framstilles som å initiere politikk. Det følgende er illustrerende for denne ambivalensen:

Meanwhile, the coup-imposed Kiev government has stepped up pressure on Crimea, blocking the electronic system of the region’s treasury, freezing the autonomy’s accounts, and ramping up the presence of border police on the autonomy’s borders (9.3 I).

Til tross for slike tiltak påstår imidlertid Krims regionale myndigheter at deres dag-til-dag-aktivitet ikke vil bli påvirket og sånn sett framstilles initiativene til regjeringen i Kiev som lite effektive (9.3 I). Når den nye regjeringen initierer politikk trekkes gjennomgående beslutningenes demokratiske basis og regjeringens evne til å gjennomføre dem i tvil. Den nye regjeringens forslag om å forby doble statsborgerskap er et slikt tilfelle. Dette forslaget blir latterliggjort for å ikke være til den jevne ukrainers fordel og derfor være udemokratisk (3.3 IV). Policyinitiativ beskrives likevel ofte som hederlige, men gjennomføringen av dem feiler alltid. For eksempel blir statsminister Jatsenjuks forsøk på å tiltrekke militært personell ved å tilby dem en bonus stoppet av finansdepartementet på grunn av mangel på tilstrekkelig finansiering (10.3 III).

Det inntrykket leseren kan sitte igjen med er at det finnes en gruppe i Kiev som poserer som regjering, mens det i praksis er et styringsvakuum. Dette vakuumet beskrives i RT som utnyttet av både Vesten og av de radikale ukrainerne. Sistnevntes forhold til regjeringen vektlegges spesielt. Ovenfor har jeg allerede beskrevet RTs dekning av de radikales generelle rolle i Ukraina vinteren 2014, og jeg vil her derfor fokusere spesifikt på deres relasjon til myndighetene. «De radikale» og «myndighetene» beskrives vekselvis som én og samme aktør og som at de radikale kontrollerer myndighetene.

Treating masked men armed with Kalashnikov rifles, who are now circling Kiev, as a government – we would find it difficult working with such a government (24.2 II, kursiv i original).

I utdraget over fremstilles de radikale og myndighetene i Kiev som sammensmeltet. Når disse to gruppene behandles som én og samme aktør overføres fremstillingen av de radikale i en viss grad på regjeringen. Med det blir også regjeringen representert gjennom det fiendebildet som tegnes av de radikale og regjeringen blir også sett på som russofob, radikal og usivilisert. Framstillingen av regjeringens ønske om å forby det russiske språket «fullstendig» (24.2 I) og fjerne begrensninger på «nynazistisk propaganda» er illustrerende i så måte. Som tidligere nevnt fremstilles imidlertid den nye ukrainske regjeringen som i det minste å *prøve* å gjennomføre en politikk som ikke er påfallende radikal, og dermed er også fiendebildet av dem mindre tydelig enn av de radikale ukrainerne.

I det følgende eksemplet representeres de radikale og den nye regjeringen som to distinkte aktører, med sistnevnte under førstnevntes kontroll: «Ukraine's new government is under the influence of the radical nationalists, according to Russia's Foreign Minister» (8.3 III).

Denne portretteringen av radikale som om de kontrollerer den nye regjeringen må ses i sammenheng en framstilling av Vesten som å gjøre det samme. Sergej Lavrov blir for eksempel sitert på å si at «the current Ukrainian government can hardly be suspected of being independent» (29.3 I). Den ironiserende uttalelsen «Ukraine will play host, but the US military will call the shots» (20.3 V) angående en militærøvelse som skulle finne sted i Ukraina illustrerer også den makten vestlige land blir framstilt som å ha over den nye regjeringen. Den makten både de radikale og Vesten tilsynelatende har over den nye regjeringen medfører at regjeringen blir gjort gjenstand for symbolsk utslettelse *som en politisk aktør* – det vil si som en gruppe med et politisk prosjekt. Regjeringens politiske prosjekt blir usynliggjort og dermed fremstår deres rolle som politisk gruppe som ubetydelig.

Vesten

Det gjennomgående temaet i framstillingen av de vestlige landene er en idé om hykleri.¹⁶ RT sier at selv om Vesten ofte refererer til menneskerettigheter og lignende, så handler de i realiteten ut fra egeninteresse. Det sies eksempelvis at USA ikke har genuine saker de bryr seg om, bare geopolitiske interesser (24.2 II) og at de bruker internasjonal lov som «politisk fotball» (11.3 II).

Sergej Lavrov sier eksempelvis at Vesten var godt klar over hvor radikal den nye regjeringen i Ukraina var, men valgte å holde denne informasjonen tilbake fra

¹⁶Jeg bruker termen «Vesten» og lignende fordi det er denne termen som brukes i datamaterialet. Jeg forstår Vesten som Vest-Europa og de nordamerikanske landene. Vesten blir først tilskrevet en rolle gjennom deres støtte til demonstrantene og opposisjonen i Kiev.

offentligheten (8.3 III, 10.3 IV). I stedet oppmuntret de Majdan ved å sende «troves of officials to Kiev to cheer up anti-government protesters» (27.3 I). Videre blir Vesten anklaget for forskjellsbehandling fordi de fordømmer folkeavstemningen på Krim, men ikke reagerte når brutal kriminalitet forekom i Lviv (6.3 I).

Ideen om Vesten som hyklersk sier noe om nåværende forhold, men er samtidig også en historisk analogi. I det russiske perspektivet har vestlige land og spesielt USA siden slutten av den kalde krigen ført en regimestyrtende politikk der territoriell suverenitet krenkes (Averre 2009; Kurowska 2014). Den første gangen «hykleri» blir nevnt i datamaterialet foreslår RT derfor at i stedet for å advare Russland mot å bruke makt i Ukraina, så burde Vesten rette denne advarselen mot seg selv (24.2 II). Jeg tolker en slik framstilling av Vesten som et fiendebilde fordi det portretterer Vesten som en partner som ikke kan stoles på – Vesten sier én ting og gjør en helt annen og har skjulte motiver. Denne framstillingen skaper «forventninger om (...) fiendtlige handlinger» (Ottosen 1993: 31).

Ifølge RT skjer ikke vestlig hykleri bare i tilfellet Ukraina, men også i relasjon til Saudi-Arabia, Kosovo, Libya og mer (24.2 II, 15.3 V). Til sammen ligner dette et argument om Vestens forringende rolle i verdenspolitikken. Det at RT tilskriver Vesten en sentral rolle i Ukraina, samtidig som at Vestens involvering settes i en global sammenheng, indikerer at Russlands intervensjon i Ukraina også er en policy rettet mot den vestlige verdensordenen, ikke bare det bilaterale russisk-ukrainske forholdet – et argument som flere har foreslått allerede (se for eksempel Allison 2014: 1268).

Selvet: Russland

Det som umiddelbart er mest tydelig i RTs beskrivelser av Russland og Russlands rolle vis-à-vis den politiske situasjonen i Ukraina, er at deres makthavere framstilles som varsomme, ansvarlige og reaktive, nesten passive. Denne varsomheten representeres gjennom kontinuerlige anmodninger om våpenhviler og dialog i Kiev (20.2 VI, 19.3 VII). Passiviteten representeres gjennom den innledende mangelen på referanser til russisk involvering i Ukraina, men også gjennom eksplisitte påstander som:

Following the ouster of President Yanukovich, Moscow has not changed its stance nor voiced any support for him. It only criticized the opposition for not keeping its word and breaking a West-sponsored reconciliation agreement, which it signed with Yanukovich (24.2 I).

Når den russiske siden til slutt vurderer muligheten for å bli militært involvert i Ukraina, spør Putin Russlands føderale forsamling og får deres tillatelse til å bruke militær makt. Anneksjonsprosessen fremstilles dermed som i full overenstemmelse med rettslige prosedyrer og bare som et svar på bønn om hjelp fra Janukovitsj og folket og myndighetene på Krim (1.3 I, 5.3 V, 3.3 XI). Når RT skriver at «Russia won't ignore that address» (1.3 VII), må svare på «SOS signals» (1.3 IX), og at «Russia doesn't ditch its people» (15.3 VII), tegnes russisk involvering som ikke bare lovlig, men også moralsk påtvunget.

Russland fremstilles også som ansvarlig og varsom gjennom verbene som brukes når statens handlinger blir beskrevet. Når spørsmålet om militær involvering først dukker opp, er det for å «*deter radicals*», «*ensure peace and order*» og «*prevent bloodshed*» (3.3 VI, 3.3 XI, 5.3 II, min kursiv). I RT posisjoneres ikke Russland som en aggressor, men tvert imot som en defensiv beskytter.

På tross av disse framstillingene blir Russland ikke *faktisk* tillagt en militær rolle på hverken fastlands-Ukraina eller på Krim. Russland får heller ingen rolle i organiseringen av folkeavstemningen på Krim. Før avstemningen holdes nekter eksempelvis russiske tjenestemenn å kommentere hvilke implikasjoner ulike resultat vil ha: «the State Duma – Russia’s parliament – said it would debate the issue of Crimea joining Russia only after the referendum takes place» (8.3 I). Dette bidrar til at tjenestemennene framstår som reaktive og passive vis-à-vis den politiske utviklingen i Ukraina. Så fort avstemningen er avholdt og resultatet viser at befolkningen på Krim selv ønsker innlemmelse i Russland, så er Russland derimot rask og besluttsom. Myndighetene begynner eksempelvis å utstede pass bare én dag etter at en tilslutningsavtalen er signert (19.3 II). Igjen er verbbruken opplysende: Russland vil «*garantere*» borgeres rettigheter (18.3 VI, min kursiv) og «*stabilisere*» situasjonen (19.3 VII, min kursiv).

Som en forlengelse av dette kan man hevde at Russland også posisjoneres som en allvitende autoritet. Dette er mest tydelig i deres mange policyforslag til Ukraina:

We have repeatedly stated that those who came to power in Kiev must disarm the militants, provide security to the population and ensure people’s legitimate right to rally (...), Russia’s Foreign Ministry declare (14.3 III, kursiv i original).

Det er nyttig å analysere framstillingen av både selvet og andre, fordi gjennom en positiv framstilling av selvet blir de andres mangler framhevet og på den måten blir tydeligere for leseren. For det første framstilles Vesten som selvinteressert og uvøren, mens Russland bare involverer seg når de blir bedt om det. For det andre kritiseres den nye ukrainske regjeringen for å ikke ha styringskapasitet, mens Russland, etter å ha fått legitimitet og mandat gjennom folkeavstemningen på Krim, resolutt gjennomfører sine policyer. For det tredje framstilles hverken den nye ukrainske regjeringen, Vesten eller de radikale gruppene som lovydige, mens alle Russland handlinger følger rettmessige legislative prosedyrer.

Et særlig interessant funn ved denne analysen av selvframstilling er at andre aktørers handlinger ofte vurderes opp mot standarder satt av russisk handling. Mens Russland fastholder at de er åpne for dialog, så advares USA om å ikke ødelegge relasjonene mellom de to landene (23.3 I). Når den ukrainske regjeringen vil få i stand et visumregime med Russland, så nekter Russland fordi «*millions of innocent Ukrainian would suffer*» (21.3 IV). Denne sammenstillingen med Russland skjer imidlertid bare med den nye regjeringen og med Vesten, og ikke med de radikale ukrainerne. Slik posisjoneres RTs dekning de radikale ukrainerne heller som et irritasjonsmoment for Russland enn som en politisk aktør verdt å regne med. Dette indikerer at det fundamentale problemet for Ukraina, ifølge RTs dekning,

ikke er de radikale gruppene i og for seg, men den ukrainske statens manglende evne til å kontrollere dem og det politiske og sosiale landskapet mer generelt.

Selvet: Krim

De fleste av representasjonene av den politiske situasjonen på Krim speiler selvframstillingen av Russland som ble diskutert over. Dette kan forklares gjennom beskrivelser som vektlegger at Krim er russisk: «we are talking about real men and women who are Russian in their heart» (16.3 V) og «*We are talking about the Russian people, about the territories of the former USSR with artificial borders*» (16.3 V, kursiv i original). Slike framstillinger bidrar til at resultatet av folkeavstemmingen framstår som gitt også før avstemningen blir avholdt.

At jeg her behandler Krim som én aktør er en forenkling. RT presenterer ulike grupper som tilhører halvøyen: befolkningen, de regionale myndighetene og selvforsvarsstyrkene. Alle disse gruppene kjemper imidlertid, i RTs framstillinger, for autonomi fra Kiev og spiller en rolle for å oppnå dette målet. Befolkningen på Krim har «repeatedly asked lawmakers to hold a referendum on the status of the republic's autonomy» (7.3 IIX). Myndighetene er, som russerne, rolige og besluttsomme og har kontroll. Når Krims regionale statsminister annonserer at han tar midlertidig kontroll over alle sikkerhetsstyrker på halvøyen, så stilles dette ikke spørsmål ved (1.3 VII). Folkeavstemningen beskrives videre på samme måte: den annonseres og behandles deretter som et faktum (8.3 I, 10.3 I). Når RTs journalister ikke stiller kritiske spørsmål til slike aktiviteter, støtter det opp om bildet av aktørene som handlekraftige og resolute. Selvforsvarsgruppene som er blitt etablert ses på som det verktøyet som muliggjør denne handlekraften.

Det er ett unntak fra denne regelen om samarbeid. Krimtatarene nevnes som en politisk underpriviligert gruppe. Det erkjennes at de ble behandlet dårlig under Sovjetunionen, og Krims myndigheter lover at så fort de blir uavhengige fra Kiev, skal krimtatarene få de unnskyldningene de fortjener (11.3 V). Like fullt så representeres krimtatarenes protester mot folkeavstemmingen ikke i det hele tatt, selv om de faktisk forekom, og de tilskrives ingen betydning for de politiske hendelsene på Krim (Baczynska 2014). Dette kan ses som et nytt tilfelle av symbolsk utslettelse – om ikke av krimtatarene som aktører i seg selv, så av dem som politiske aktører. Dersom krimtatarenes motstand mot den politiske utviklingen på Krim hadde blitt representert, ville dette ha rokket ved framstillingen av halvøyen som et sted der orden regjerer og folkets vilje blir gjennomført fredelig, men besluttsomt.

Avsluttende diskusjon

Denne artikkelen har diskutert aktørframstillingene i RTs dekning av situasjonen i Ukraina i februar–mars 2014. I datamaterialet tegnes det fiendebilder av radikale ukrainske grupper og Vesten, mens den nye ukrainske regjeringen og den liberale opposisjonen blir delvis utsatt for symbolsk utslettelse, det vil si at de tilskrives en svært begrenset politisk relevans. Krim og Russland framstilles som fornuftige, varsomme og legitime – med andre ord de «andres» motsetninger.

Disse funnene gir også grunnlag for å si noe om hvilke videre utenrikspolitiske mål RTs fortellinger støtter opp om. I henhold til ideen om strategiske narrativ og deres rolle i internasjonal politikk, henger framstillingen av aktører tett sammen med framstilling av konflikter og internasjonal orden. Det blir også tydelig i denne analysen. For det første fremstiller RT konflikten som en intern ukrainsk styringskrise der myndighetene ikke evner å lede landet og radikale grupper dermed får spille hovedrollen i den politiske utviklingen. For det andre fremstilles konflikten også som en internasjonal konflikt hvor Ukraina ikke er en aktør, men en arena. Dette kommer fram gjennom den delvis manglende representasjonen av Ukraina som en relevant politisk aktør på det internasjonale planet parallelt med at USA og Vesten tilskrives en vesentlig rolle. De linjene som videre dras fra Irak via Libya og til Ukraina viser at dette er en konflikt om USAs rolle i internasjonal politikk – og i forlengelsen av dette – Russlands rolle og den internasjonale orden som sådan.

Lignende narrativer finner man også i sentrale dokumenter som er retningsgivende for russisk utenrikspolitikk. I det utenrikspolitiske konseptet av 2013 er det å bidra til «emergence of a new world order» – forstått som en multipolar verdensorden der USA ikke er hegemon – den først nevnte av Russlands utenrikspolitiske prioriteter. Å oppnå dette er viktig blant annet fordi vestlige og fremfor alt amerikanske forsøk på å styre internasjonale kriser gjennom ulike former for tvangsmakt «aimed at overthrowing legitimate authorities in sovereign states under the pretext of protecting civilian population» forstås som en «risk to world peace and stability» (Kontseptsija vnesnej politiki Rossijskoj federatsii 2013). RTs språklige praksis støtter opp om de målene som foreskrives Russland i deres utenrikspolitiske konsept. Gjennom sine strategiske narrativer, i dette tilfellet operasjonalisert som aktørframstillinger, søker Russland å skape en forståelse som bidrar til å nå deres utenrikspolitiske målsetninger. I tillegg antyder min analyse at offentlig diplomati, altså RT, er ett av de konkrete virkemidlene som Russland bruker for å nå sine utenrikspolitiske målsetninger.

Analysen viser videre til hvordan målet om stormaktstatus og en multipolar verdensorden blir søkt realisert gjennom gjensidig avhengige framstillinger av Russland, USA og Ukraina, noe Tsygankov (2015) også argumenterer for. Man kan si at Russland søker å være en stormakt i en multipolar verdensorden, men kanskje enda mer dekkende er det, som Sakwa (2008: 363) hevder, at Russland ser seg selv som å allerede være en slik stormakt. Ved å dels symbolsk utslette og dels betegne ukrainske myndigheter som styringsudyktige og kontrollert av radikale krefter, så er det bare Russland og Vesten som står igjen som relevante aktører på det internasjonale planet. Videre betegnes Russland som varsom, ansvarlig, resolutt, legal og legitim – noe som regnes som klassiske stormaktsattributter (Miskimmon et al. 2013: 35–36).

I henhold til en strukturell realistisk tenking om internasjonal politikk er en eventuell russisk stormaktstatus ikke forenelig med vestlig hegemoni og amerikansk supermaktstatus. Derfor er det heller ikke overraskende at vestlig involvering i Ukraina refses, noe som, gjennom de mange henvisningene til amerikansk politikk utenfor Ukraina, klart er et forsøk på å underminere USAs rolle som supermakt med egendefinert rett å gripe inn i suverene staters interne anliggende. Det følger at dette

også er et argument om internasjonal orden: amerikansk hegemoni og det det fører med seg av suverenitetskrenkelse er ikke akseptabelt, og Russland, som en stormakt, krever en mer ordensbærende rolle.

Lo (2014) argumenterer for at det i det russiske verdensbildet bare er noen helt få stater – USA, Kina, Russland og til en viss grad Brasil, India og EU – som kan sies å ha reell suverenitet og handlefrihet. Små stater og multilaterale organisasjoner ses derimot som «objects or instruments of great power diplomacy, rather than as serious actors with proper agendas» (Lo 2014: 42). Måten RT fremstiller Russland, USA og Ukraina på i forhold til hverandre tilsier at denne typen verdensbilde gjør seg gjeldende. Samtidig kan dette russiske verdensbildet som Lo hevder er dominerende også bidra til å forklare hvorfor det å oppnå anerkjennelse som stormakt framstår som så viktig. Russland har en stolt historie, og det siste landet ønsker er å framstå som en annen stats objekt.

Det er verdt å merke seg at RTs ulike framstillinger bare er koherente som følge av den manglende representasjonen av reelle politiske krefter og ikke minst Russland militære involvering i Ukraina. I den grad denne utelatelsen er et bevisst redaksjonelt valg understreker den det instrumentelle ved kommunikasjon i konflikt og dens politiske natur: Man kommuniserer fordi det er noe man *ønsker at* det skal bli konsensus om. Lykkes en stat med å skape konsensus om sitt perspektiv, kan den potensielt utøve betydelig innflytelse i internasjonal politikk.

Litteratur

- Abrams, M. H. & Geoffrey Harpham (2012) *A Glossary of Literary Terms*. 12. utgave. Boston: Wadsworth Cengage Learning.
- Allison, Roy (2014) «Russia's 'Deniable' Intervention in Ukraine: How and Why Russia Broke the Rules». *International Affairs* 84 (6): 1145–1171.
- Averre, Derek (2009) «From Pristina to Tskhinvali: The Legacy of Operation Allied Force in Russia's Relations with the West». *International Affairs* 85 (3): 575–591.
- Baczynska, Gabriela (2014) «Crimean Tatars' want Autonomy after Russia's Seizure of Peninsula» *Reuters* 29. mars. Tilgjengelig på www.reuters.com/article/us-ukraine-crisis-crimea-tatars-idUSBREA2S09320140329. Lesedato 17. desember 2016.
- BBC News (2013) «Ukraine's Capital Kiev Gripped by Huge Pro-EU Demonstrations». 8. desember. Tilgjengelig på www.bbc.com/news/world-europe-25290959. Lesedato 3. februar 2016.
- Berkhoff, Karel C. (2012) *Motherland in Danger – Soviet Propaganda During World War II*. Cambridge og London: Harvard University Press.
- Brown, Robin (2003) «Spinning the War: Political Communications, Information Operations and Public Diplomacy in the War on Terrorism» i Daya Kishan Thussu & David Freedman (red.) *War and the Media*. London: Sage (87–97).
- Bukkvoll, Tor (2016) «Why Putin Went to War: Ideology, Interests and Decision-Making in the Russian Use of Force in Crimea and Donbas». *Contemporary Politics* 22 (3): 267–282.
- Cottle, Simon (2006) *Mediatized Conflict – Developments in Media and Conflict Studies*. Maidenhead: Open University Press.
- Cuddon, John Anthony (2013) *A Dictionary of Literary Terms and Literary Theory*. West Sussex: Wiley Blackwell.
- Cull, N. J. (2009) «Public Diplomacy Before Gullion» i Nancy Snow & Philip M. Taylor (red.) *Routledge Handbook of Public Diplomacy*. New York: Routledge (19–22).
- Dougherty, Jill (2013) *Russia's 'Soft Power' Strategy*. Masteroppgave. The School of Continuing Studies and the Graduate School of Arts and Sciences. Washington D.C: Georgetown University.
- Eide, Elisabeth (2002) *'Down There' and 'Up Here' – 'Europe's Others' in Norwegian Feature Stories*. Doktoravhandling. Oslo: Det humanistiske fakultet, Universitetet i Oslo.

- Ellman, Michael & S. Maksudov (1994) «Soviet Death in the Great Patriotic War». *Europe-Asia Studies* 46 (5): 671–688.
- Hansen, Flemming Splidsboel (2015) «Italesættelsen af en annektering: Rusland og Krim». *Nordisk Østforum* 29 (5): 249–269.
- Haynes, Michael (2003) «Counting Soviet Death in the Great Patriotic War: A Note». *Europe-Asia Studies* 55 (2): 303–309.
- Herszenhorn, David M. (2014) «In Ukraine, Naming of Interim Government Gets Mixed Response». *International New York Times* 26. Februar. Tilgjengelig fra www.nytimes.com/2014/02/27/world/europe/ukraine.html. Lesedato 25. februar 2016.
- Johansen, Per Anders (2014) «Er du også blitt lurt av propagandakrigen mellom Ukraina og Russland?». *Aftenposten* 31. mai. Tilgjengelig fra www.aftenposten.no/verden/Er-du-ogsaa-blitt-lurt-av-propagandakrigen-mellom-Ukraina-og-Russland-87869b.html. Lesedato 1. oktober 2015.
- Keen, Sam (1991) *Faces of the Enemy: Reflections on the Hostile Imagination*. New York: Harper-Collins.
- Kontseptsija vneshnej politiki rossijskoj federatsii (2013) Tilgjengelig fra www.mid.ru/en/foreign_policy/official_documents/-/asset_publisher/CptICk6B6BZ29/content/id/122186?p_p_id=101_INSTANCE_CptICk6B6BZ29&_101_INSTANCE_CptICk6B6BZ29_languageId=ru_RU. Lesedato 05.01.2017
- Kudelia, Serhiy (2014) «The House That Yanukovich Built». *Journal of Democracy* 25 (3): 19–34.
- Kurowska, Xymena (2014) «Multipolarity as Resistance to Liberal Norms: Russia's Position on Responsibility to Protect». *Conflict, Security & Development* 14 (4): 489–508.
- Lo, Bobo (2014) *Russia and the New World Disorder*. London: Chatham House; New York: Brookings Institution Press.
- Luostarinen, Heikki (1989) «Finnish Russophobia: The Story of an Enemy Image». *Journal of Peace Research* 26 (2): 123–137.
- Maltby, Sarah (2012) «The Mediatization of the Military». *Media, War & Conflict* 5 (3): 255–268.
- Miskimmon, Alister, Ben O'Loughlin & Laura Roselle (2013) *Strategic Narratives – Communication Power and the New World Order*. New York og London: Routledge.
- Mitchell, C. R. (1981) *The Structure of International Conflict*. London: Palgrave.
- Nye, Joseph S. (2004) *Soft Power*. New York: Public Affairs.
- Onuch, Olga (2014) «Who Were the Protesters?». *Journal of Democracy* 25 (3): 44–51.
- Ottosen, Rune (1993) *Fiendebilder i avisenes utenriksdekning*. Oslo: PRIO.
- Ottosen, Rune (1995) «Enemy Images and the Journalistic Process». *Journal of Peace Research* 32 (1): 97–112.
- Popova, Maria (2014) «Why the Orange Revolution Was Short and Peaceful and Euromaidan Long and Violent». *Problems of Post-Communism* 61 (6): 64–70.
- Rawnsley, Gary D. (2015) «The Know Us is to Love Us: Public Diplomacy and International Broadcasting in Contemporary Russia and China». *Politics* 35 (3–4): 273–286.
- Robertson, Alexa (2015) *Global News – Reporting Conflicts and Cosmopolitanism*. New York: Peter Lang.
- Roselle, Laura, Alister Miskimmon & Ben O'Loughlin (2014) «Strategic Narrative: A New Means to Understand Soft Power». *Media, War & Conflict* 7 (1): 70–84.
- Sakwa, Richard (2008) «'New Cold War' or Twenty Years' Crisis? Russia and International Politics». *International Affairs* 84 (2): 241–267.
- Seib, Philip (2010) «Transnational Journalism, Public Diplomacy and Virtual States». *Journalism Studies* 11 (5): 734–744.
- Sharp, P (2005) «Revolutionary States, Outlaw Regimes and the Techniques of Public Diplomacy» i Jan Melissen (red.) *The New Public Diplomacy – Soft Power in International Relations*. Hampshire: Palgrave Macmillan (106–283).
- Shekhovtsov, Anton & Andreas Umland (2014) «Ukraine's Radical Right». *Journal of Democracy* 25 (3): 58–63.
- Steuter, Erin & Deborah Wills (2010) «'The Vermin has Struck again': Dehumanizing the Enemy in Post 9/11 Media Representations». *Media, War and Conflict* 3 (2): 152–167.
- Taylor, Philip M. (2003) «Psychological Operations Media During Operation Enduring Freedom» i Daya Kishan Thussu & Des Freedman (red.) *War and the Media*. London: Sage (101–113).
- Taylor, Philip M. (1997) *Global Communications, International Affairs and the Media Since 1945*. London: Routledge.
- Thune, Henrik (2009) *Beyond the CNN Effect: Towards a Constitutive Understanding of Media Power in International Politics*. Doktoravhandling. Oslo: Det samfunnsvitenskapelige fakultet, Universitetet i Oslo.
- Torsti, Pilvi (2007) «How to Deal With a Difficult Past? History Textbooks Support Enemy Images in Post-War Bosnia and Herzegovina». *Journal of Curriculum Studies* 39 (1): 77–96.

- Tsygankov, Andrej (2015) «Vladimir Putin's Last Stand: The Sources of Russia's Ukraine Policy». *Post-Soviet Affairs* 31 (4): 279–303.
- Tuchman, Gaye, Arlene Kaplan Daniels & James Benet (1978) *Heart and Home: Images of Women in the Mass Media*. Oxford: Oxford University Press.
- Von Twickel, Nikolaus (2010) «Russia Today Courts Viewers with Controversy». *Russia Beyond the Headlines*. Tilgjengelig fra <http://rbth.com/articles/2010/03/23/230310rt.html>. Lesedato 7. mai 2016.
- Ward, Stephen J. A (2009) «Journalism Ethics» i Karin Wahl-Jorgensen & Thomas Hanitzsch (red.) *The Handbook of Journalism Studies*. New York og Oxon: Routledge (295–309).
- Weiner, A (1996) «The Making of a Dominant Myth: The Second World War and the Construction of Political Identities Within the Soviet Polity». *The Russian Review* 55 (4): 638–660.
- Østevik, Malin (2016) *Communicating Conflict: Russian Mediated Public Diplomacy in Relation to the Annexation Of Crimea*. Masteroppgave. Institutt for statsvitenskap. Oslo: Universitetet i Oslo.

Data

- 20.2 VI: 2014, Ukraine bloodshed: Kiev death toll jumps to 77, *RT*
- 20.2 II: 2014, Mob lacerated captured police officer in Kiev, *RT*
- 22.2 I: 2014, Ukrainian parliament votes to strip Yanukovich of powers as president leaves Kiev, *RT*
- 22.2 II: 2014, 'I'll be fighting Jews and Russians till I die': Ukrainian right-wing militants aiming for power, *RT*
- 22.2 III: 2014, 'I'm not leaving': Yanukovich accuses opposition of coup d'etat, calls on EU to full obligations, *RT*
- 24.2 I: 2014, Ukraine's new authorities resort to 'dictatorial' methods in regions - Russia, *RT*
- 24.2 II: 2014, Good advice, wrong address: Russia responds to Susan Rice 'no tanks to Ukraine' warning, *RT*
- 24.2 III: 2014, 'Nothing to do with democracy': New Ukraine regime makes swift and controversial steps, *RT*
- 25.2 I: 2014, Ukrainian city demolishes monument to Russian general who beat Napoleon, *RT*
- 25.2 II: 2014, Alarming trend in Ukraine: Historic monuments toppled, Nazi symbols spread (PHOTOS, VIDEO), *RT*
- 26.2 II: 2014, Maidan protesters announce line-up of Ukrainian Cabinet, propose Yatsenyuk for PM, *RT*
- 26.2 III: 2014, 'I dare you to take my gun!' AK-47-toting Ukraine far-right leader tells officials, *RT*
- 28.2: 2014, Movement of Russian armored vehicles in Crimea fully complies with agreements - Foreign Ministry, *RT*
- 28.2: 2014, Russia interested in Ukraine stability, acts within existing agreements - UN envoy, *RT*
- 1.3 I: 2014, Putin: Russian citizens, troops threatened in Ukraine, need armed forces' protection, *RT*
- 1.3 VII: 2014, Gunmen from Kiev attempted to seize Crimea's Interior Ministry overnight - Russia, *RT*
- 1.3 IX: 2014, Russia starts giving out passports to Ukraine's ex-Berkut officers pelted with 'threats', *RT*
- 3.3 IV: 2014, Up to 10yrs' jail for dual citizenship: Ukrainian bill targets tens of thousands, *RT*
- 3.3 VI: 2014, Russian option to send troops is only to protect human rights - Lavrov, *RT*
- 3.3 XI: 2014, Russia's Navy in Crimea not interfering in Ukrainian events - Foreign Ministry, *RT*
- 4.3 III: 2014, Ukrainian nationalist with AK-47 threatens to hang Interior minister 'like a dog', *RT*
- 4.3 IIX: 2014, Hammer-wielding nationalists storm town council meeting in Kiev suburbs (VIDEOS), *RT*
- 5.3 II: 2014, Turkey grants US warship permission to enter Black Sea, *RT*
- 5.3 V: 2014, Anti-Maidan protesters recapture government building in Donetsk, *RT*
- 6.3 I: 2014, 'Visa bans, asset freezes are next': Europe announces three step sanctions against Russia, *RT*
- 7.3 IIX: 2014, Thousands of Russians stage rally in support of Crimea residents, *RT*
- 8.3 I: 2014, Crimea hopeful of referendum, ready to join Russia 'by end March', *RT*
- 8.3 II: 2014, Man-portable air defense systems could be stolen in Ukraine amid turmoil, *RT*
- 8.3 III: 2014, Lavrov: Right Sector radicals call the tune in Ukraine, *RT*
- 9.3 I: 2014, Putin defends Crimean referendum legitimacy to EU leaders as Ukraine's southeast rallies, *RT*
- 9.3 II: 2014, Why referendum? Crimeans speak out on Ukraine, *RT*
- 10.3 I: 2014, Crimea invites OSCE mission to observe referendum on region's future, *RT*
- 10.3 II: 2014, 'I'll hang you by the balls and have you f***ed' - Ukrainian presidential hopeful abducts pro-Russian MP, *RT*
- 10.3 III: 2014, Crimea creates own military by swearing in self-defense units, *RT*
- 10.3 IV: 2014, Moscow denounces gun attack on pro-Russian activities in Eastern Ukraine, *RT*
- 11.3 II: 2014, US to violate own laws by financially aiding Ukraine's coup-installed govt - Moscow, *RT*

- 11.3 V: 2014, Crimean parliament guarantees broader rights to Tatar minority, *RT*
- 12.3 III: 2014, Human rights violated by Ukraine's coup-appointed govt – European NGO, *RT*
- 13.3 II: 2014, Crimea referendum opponents manipulate detached norms of intl law - Churkin, *RT*
- 14.3 III: 2014, Donetsk clashes prove situation in Ukraine out of control – Russian MFA, *RT*
- 15.3 IIX: 2014, Over 5,00 Kalashnikovs, other guns stolen from Ukrainian military bases - report, *RT*
- 15.3 V: 2014, Crimea 'calm' ahead of referendum - intl observers, *RT*
- 15.3 VII: 2014, Tens of thousands hit streets in Russia ahead of crucial Crimea vote, *RT*
- 16.3 I: 2014, Right Sector leader: Kiev should be ready to sabotage Russian pipelines in Ukraine, *RT*
- 16.3 V: 2014, Crimean 'referendum at gunpoint' is a myth - intl observers, *RT*
- 17.3 I: 2014, Crimea declares independence, seeks UN recognition, *RT*
- 18.3 VI: 2014, Treaty to accept Crimea, Sevastopol to Russian Federation signed, *RT*
- 19.3 II: 2014, First passports handed out to new Russian citizens in Crimea, *RT*
- 19.3 VII: 2014, Obama rules out US military involvement in Ukraine, *RT*
- 20.3 III: 2014, Rights groups condemn Ukrainian nationalist MPs' beating of media chief, *RT*
- 20.3 V: 2014, US, UK military to stage NATO exercises in Ukraine, *RT*
- 21.3 IV: 2014, President Putin mocks US sanctions, vows not to retaliate, *RT*
- 23.3 I: 2014, Moscow: No troop build-up or undeclared military activity near Ukraine borders, *RT*
- 23.3 III: 2014, Massive anti-Maidan rallies grip eastern Ukraine as residents demand referendum, *RT*
- 24.3 II: 2014, 'Revival of anarchy': Ukraine radicals rob Russia-Moldova train passengers, *RT*
- 26.3 III: 2014, Crimean chief prosecutor Natalia Poklonskaya 'wanted' by Ukraine's security service, *RT*
- 27.3 I: 2014, Obama says 'bigger nations cannot simply bully smaller ones'. Wait... what?, *RT*
- 30.3 III: 2014, \$ 1mn worth of paintings and icons missing after Right Sector 'guarded' leisure base, *RT*
- 30.3 VI: 2014, Lavrov: If West accepts coup-appointed Kiev govt, it must accept a Russian Crimea, *RT*